

ПАВЛЮК Оксана

Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0000-0003-0016-2416>
pavliuko@khmnu.edu.ua

ОПАНАСЮК Олександр

Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0009-0000-6910-7832>
alex_comp@ukr.net

ЛИХОГОД Олександр

Хмельницький національний університет
<https://orcid.org/0009-0001-1506-7457>
lyhogod_a@ukr.net

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ЛОГІСТИКИ

Стаття присвячена аналізу підходів до визначення «підготовки», яку визначають як діяльність, запас знань та готовність. Також проаналізовано трактування різними науковцями «професійної підготовки». В різних наукових джерелах професійна підготовка розглядається як багатовимірне явище, що поєднує процеси навчання, формування готовності та розвитку ключових компетентностей, необхідних для виконання професійних завдань. У роботі досліджено трактування поняття «професійна підготовка» у педагогічному, психологічному, соціологічному, економічному, технологічному та культурологічному аспектах. В нашому науковому пошуку було проаналізовано сучасні підходи до формування професійної готовності логістів, зокрема визначають комунікаційні, соціокультурні, професійні, управлінські, технологічні, креативні та етичні компетентності. Проаналізовано підходи до трактування професійної підготовки майбутніх фахівців із логістики, зокрема її дефініції в контексті формування компетентностей, необхідних для виконання логістичних функцій. Визначено ключові компоненти професійної підготовки, такі як формування спеціальних знань, практичних умінь і навичок, соціокультурних і технологічних компетентностей, а також професійної відповідальності. Результати дослідження вказують на необхідність інтеграції міждисциплінарних підходів до професійної підготовки, що забезпечить якісну підготовку фахівців для сучасних викликів у сфері логістики.

Ключові слова: підготовка, професійна підготовка, логістика, компетентності.

<https://doi.org/10.31891/pcs.2024.3.21>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасний ринок потребує фахівців, здатних ефективно управляти ланцюгами постачання, оптимізувати логістичні процеси та забезпечувати сталий розвиток компаній. Водночас стрімкий розвиток інформаційних технологій та автоматизація процесів логістики змінюють вимоги до знань і навичок майбутніх фахівців. Це вимагає переосмислення підходів до професійної підготовки. Логістичні процеси все частіше мають міжнародний характер, що ставить перед фахівцями завдання знання міжнародних стандартів, особливостей транспортування та митних процедур. Сучасні логістичні системи повинні відповідати екологічним стандартам, що ставить нові вимоги до компетенцій майбутніх фахівців. Саме тому існує потреба

у вдосконаленні освітніх програм, які б включали як теоретичні знання, так і практичні навички. Важливим є використання компетентнісного підходу, що забезпечує готовність випускників до реальних виробничих ситуацій. Перед тим як з'ясувати особливості професійної підготовки слід розглянути різні підходи до визначення дефініцій «підготовка» та «професійна підготовка».

Таким чином, дослідження різних підходів до підготовки майбутніх фахівців із логістики має практичне та наукове значення, оскільки дозволяє розробити ефективні освітні стратегії для підвищення якості підготовки кадрів у цій сфері. Це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності випускників на ринку праці.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У дослідженні підходів до визначення професійної підготовки майбутніх фахівців із логістики вартими уваги є праці українських науковців: О. Андрухової, Р. Галеніна, М. Окландера та багатьох інших. Розкривають проблеми з логістичної сфери такі науковці: А. Джоміні, Д. Уотерс яких вважають засновниками логістики. Також заслуговують уваги роботи Т. Гармаш, яка досліджувала професійну підготовку майбутніх фахівців із логістики до управлінської діяльності, а також О. Созонюк, яка вивчала організацію самостійної роботи у майбутніх фахівців сфери обслуговування в процесі проектування логістичних систем.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

У процесі дослідження, присвяченого аналізу підходів до визначення професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері логістики, ми виявили кілька невирішених аспектів загальної проблеми.

Насамперед це відсутність єдиного підходу до трактування терміна «професійна підготовка». По-друге багатозначність і багатоаспектність цього терміна ускладнюють розробку універсальної концепції, що відповідала б сучасним вимогам логістичної галузі.

Крім того, існує розрив між теоретичною підготовкою студентів і практичними вимогами ринку праці, що створює перешкоди для ефективної професійної адаптації.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Проаналізувати основні підходи до визначення професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері логістики, представлені в сучасних наукових дослідженнях.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБҐРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Загальну основу для теоретичних знань і розуміння обраної спеціальності забезпечує професійна підготовка. Тільки теоретичні

знання дозволяють досягти максимальних результатів у діяльності. Програми професійної підготовки дають практичні навички та досвід, необхідні для виконання конкретних завдань і функцій у реальних ситуаціях. Конкретні заходи або дії покликані підготувати людину до професійної діяльності або роботи за фахом. Це може включати практичне навчання, вивчення конкретних навичок і процесів, ознайомлення з реальними умовами праці, вивчення правил і стандартів, важливих для успішної практики в певній сфері, тощо.

Насамперед у нашому дослідженні розглянемо дефініцію «підготовка» та різноманітні підходи до її трактування. У науковій літературі існує багато визначень терміну «підготовка». У соціолого-педагогічному словнику «підготовка» трактується як «діяльність, спрямована на навчання, надання необхідних знань» [11, с. 202].

У педагогічному словнику «підготовка» визначається як «формування та збагачення настанов, знань та вмінь, які необхідні індивіду для адекватного виконання специфічних завдань» [8].

Також «підготовка» визначається як «запас знань, отриманий будь-ким». Цей термін походить від слова «підготувати», сутнісними значеннями якого є «результат навчання – як процесу надання необхідних знань для чогось» та «сукупність попередніх дій, які полегшують реалізацію якихось подальших дій чи процесів» [12].

Поняття «підготовка» пов'язується з «навчанням як формуванням готовності до виконання майбутніх завдань; готовністю як наявністю компетентності, знань, умінь, необхідних для виконання поставлених завдань» [3, с. 272].

У своїх наукових працях Н. Ничкало [9] феномен «підготовка» розглядає, по-перше, як навчання, спеціально організований процес формування готовності до виконання майбутніх завдань; по-друге, як готовність, під якою автор розуміє наявність компетенцій, знань, умінь і навичок, необхідних для успішного виконання певних завдань.

Ю. Ненько, досліджуючи підготовку фахівця, трактує її це процес, в якому формуються та вдосконалюються професійні знання, уміння, навички та особистісні якості,

що необхідні в майбутній педагогічній діяльності [7].

На думку О. Вербило, «підготовка – це взаємопов'язані процеси виховання інтелекту, засвоєння систематизованих знань із певного профілю, набуття необхідних умінь і навичок для практичної професійної діяльності і формування на їх підставі світогляду, загальнолюдських цінностей». Науковець наголошує на тому, що «підготовка забезпечує певний освітнянський рівень фахівців і використовує й об'єднує найважливіші напрями педагогічної діяльності – виховання, освіти і навчання [4].

Вивчаючи проблему професійної підготовки фахівців соціально-педагогічної сфери, І. Манохіна визначає її, як складну багаторівневу педагогічну систему, що включає певну сукупність цілей, змісту, форм, методів, засобів та технологій, зумовлених сутнісними потребами суб'єктів педагогічної взаємодії; процес і результат формування готовності особистості до виконання певної професійної діяльності [5, с. 131].

Досліджуючи сутність і структуру готовності майбутніх соціальних педагогів до застосування комп'ютерних технологій у професійній діяльності, Г. Алексеєва визначила «професійну підготовку, як систему організаційних і педагогічних заходів, які забезпечують формування в особистості професійної спрямованості, загальних і професійних знань, умінь, навичок і професійної готовності» [1, с. 11].

М. Васильєва визначає професійну підготовку, як процес формування, вдосконалення знань, умінь, навичок, якостей особистості необхідних для виконання діяльності, здійснюваної в ході навчання, самоосвіти або професійної освіти [2, с. 168].

Зокрема Н. Мукан вважає, що професійна підготовка це багатогранний феномен, що передбачає розвиток професійних знань, встановлення мінімальних меж компетентності на етапі завершення педагогічної підготовки, реалізацію відповідної системи оволодіння компетентністю [6, с. 19].

Дещо інший підхід до визначення професійної підготовки майбутніх фахівців у В. Сторож. Її трактують, як цілеспрямований процес у вищих закладах освіти, що забезпечує формування значущих для

майбутньої професійної діяльності знань, практичних умінь і навичок, а також професійно важливих рис особистості відповідно до обраної кваліфікації, достатніх для успішного виконання майбутнім фахівцем професійних обов'язків [4, с. 16]

Отже у науковій літературі висвітлено низку аспектів професійної підготовки, адже професійна підготовка є складним та багатоаспектним явищем, що охоплює різні підходи та напрями дослідження, а саме: педагогічний, психологічний, соціологічний, економічний, технологічний, культурологічний аспекти [10].

Педагогічний аспект. З педагогічної перспективи професійна підготовка розглядається як процес передачі знань, умінь і компетенцій, необхідних для успішного виконання професійних завдань. Дослідники в цій сфері займаються вивченням методів, стратегій і технологій, які сприяють ефективному засвоєнню таких знань.

Психологічний аспект. Тут акцент робиться на вивченні когнітивних, емоційних і психофізіологічних чинників, що впливають на процес навчання і формування професійних умінь. Психологи також аналізують індивідуальні особливості студентів і визначають найбільш ефективні підходи до навчання різних груп.

Соціологічний аспект. Соціологи досліджують взаємозв'язок між особистістю та суспільством у контексті професійної підготовки, аналізуючи роль соціокультурних факторів у виборі професій, формуванні стереотипів і їх вплив на професійну діяльність. Окрема увага приділяється гендерним аспектам.

Економічний аспект. Економісти зосереджуються на аналізі вартості та ефективності професійної підготовки, а також її ролі в економіці. Вони досліджують актуальність окремих навичок на ринку праці й визначають, які інвестиції в освіту найбільше сприяють економічному розвитку.

Технологічний аспект. У зв'язку зі стрімким розвитком сучасних технологій, науковці активно вивчають вплив інноваційних методів навчання, використання електронних платформ та інших технологічних інструментів на процес професійної підготовки.

Культурологічний аспект. У межах цього напряму дослідники аналізують, як культурні

цінності, традиції та ідентичність впливають на сприйняття професійної підготовки. Також вивчаються відмінності у підходах до професійного навчання в різних культурних контекстах.

Розглянемо підходи до трактування дефініції «професійна підготовка майбутніх фахівців з логістики».

Зокрема Т. Гармаш професійну підготовку майбутніх фахівців із логістики, та О. Созонюк фахівців сфери обслуговування розуміють як «цілеспрямований процес, що забезпечує формування у студентів майбутніх логістів спеціальних знань, практичних умінь і навичок, професійно значущих якостей, необхідних для успішного виконання логістичних функцій, та готовності до професійної діяльності у сфері логістики» [4; 10].

Однак О. Созонюк у професійній підготовці виділяє ряд компетентностей, а саме [10]:

- комунікаційні компетентності: відмінні навички вербального та письмового спілкування; ефективна здатність слухати й розуміти потреби клієнтів; уміння працювати з конфліктами та конструктивно розв'язувати фахові ситуації;

- соціокультурні компетентності: розуміння різних культурних контекстів та адаптація обслуговування з урахуванням вимог і запитів різних груп клієнтів; уміння побудови позитивних міжособистісних відносин з клієнтами й колегами;

- професійні знання та вміння: розуміння принципів та методів обслуговування відповідно до конкретної сфери (готельна, ресторанна, туристична тощо); знання основних нормативних актів і стандартів, що регулюють якість обслуговування;

- управлінські компетентності: вміння планувати та організовувати робочий процес; здатність ефективно управляти ресурсами та робочими групами;

- технологічні компетентності: вміння використовувати сучасні технології для

оптимізації процесів обслуговування (резервування, онлайн-замовлення тощо);

- креативність та адаптивність: здатність реагувати на зміни та інновації в галузі обслуговування; уміння розробляти нові, нестандартні підходи до покращення обслуговування;

- етичні компетентності: дотримання етичних норм та стандартів у взаємодії з клієнтами та колегами;

- професійна відповідальність: розуміння важливості власної ролі в наданні якісної й ефективної послуги.

Отже дослідження джерельної бази переконливо свідчить, що поняття «професійна підготовка» має різноманітні трактування через свою багатомірність.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

У нашому науковому дослідженні було проаналізовано наукові підходи до трактування дефініцій «підготовка» та «професійна підготовка». Аналіз наукової літератури засвідчив про багатомірність поняття «професійна підготовка», що обумовлюється його складністю та багатогранністю. Різні підходи акцентують увагу на аспектах компетенцій, знань, навичок і особистісних якостей. Науковці визначають «професійну підготовку» як систему, процес, феномен.

Також у науковій літературі висвітлено низку аспектів професійної підготовки, адже професійна підготовка є складним та багатоаспектним явищем, що охоплює різні підходи та напрями дослідження, а саме: педагогічний, психологічний, соціологічний, економічний, технологічний, культурологічний аспекти.

Перспективи наших подальших наукових досліджень полягають у визначенні та обґрунтуванні педагогічних умов формування управлінської компетентності у процесі професійної підготовки.

Література

1. Алексеева Г. М. Сутність і структура готовності майбутніх соціальних педагогів до застосування комп'ютерних технологій у професійній діяльності. Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Бердянськ, 2012. № 2. С. 9–14.
2. Васильєва М. П. Теоретичні основи деонтологічної підготовки педагога : дис.... д-ра пед. наук: 13.00.04. Харків, 2003. 432 с.

3. Васильєва М. Теоретичні основи деонтологічної підготовки педагога: дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 / Марина Петрівна Васильєва. – Х.: ХДПУ імені Г. С. Сковороди, 2003. – 432 с.
4. Гармаш Т.А. Професійна підготовка майбутніх фахівців із логістики до управлінської діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (01 Освіта / Педагогіка). Роботу виконано в Національному авіаційному університеті, Міністерство освіти і науки України. – Національний авіаційний університет, Київ, 2018.
5. І. Манохіна І. В. Проблема професійної підготовки фахівців соціально-педагогічної сфери в науковій літературі. Вісник Дніпропетровськ. ун-ту ім. Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія. Педагогічні науки. Дніпропетровськ, 2015. № 1 (9). С. 128–134.
6. Мукан Н. В., Грогодза І. Ю. Професійний розвиток педагогів: теоретичні та методологічні аспекти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2013. № 5. С. 18–27.
7. Ненько, Ю. П. Підготовка фахівця як предмет психолого-педагогічного аналізу. Професійна освіта: проблеми і перспективи 12 (2017): 41-45.
8. Педагогічний словник / За ред. М. Д. Ярмаченка. – К. : Пед. Думка, 2001. – 514 с.
9. Професійна освіта: навчальний посібник / уклад. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ: Вища школа, 2000. 149 с.
10. Созонюк О.С. Організація самостійної роботи у майбутніх фахівців сфери обслуговування в процесі проектування логістичних систем. - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 015 «Професійна освіта» (Сфера обслуговування). – Криворізький державний педагогічний університет, Кривий Ріг, 2023.
11. Соціолого-педагогічний словник/ За ред. В. Радула. – К.: «ЕксОб», 2004. – 304 с.
12. Український педагогічний енциклопедичний словник. – 2-ге вид., доповн. й виправл. – Рівне : Волин. береги, 2011. – 519 с.

References

1. Aliksieieva H. M. Sutnist i struktura hotovnosti maibutnix sotsialnykh pedahohiv do zastosuvannia kompiuternykh tekhnolohii u profesiinii diialnosti. Zbirnyk naukovykh prats Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Seriia: Pedahohichni nauky. Berdiansk, 2012. № 2. S. 9–14.
2. Vasyliieva M. P. Teoretychni osnovy deontolohichnoi pidhotovky pedahoha : dys.... d-ra ped. nauk: 13.00.04. Kharkiv, 2003. 432 s.
3. Vasyliieva M. Teoretychni osnovy deontolohichnoi pidhotovky pedahoha: dys. d-ra ped. nauk: 13.00.04 / Maryna Petrivna Vasyliieva. – Kh.: KhDPU imeni H. S. Skovorody, 2003. – 432 s.
4. Harmash T.A. Profesiina pidhotovka maibutnix fakhivtsiv iz lohistyky do upravlinskoi diialnosti. – Kvalifikatsiina naukova pratsia na pravakh rukopysu. Dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata pedahohichnykh nauk za spetsialnistiu 13.00.04 – teoriia i metodyka profesiinoi osvity (01 Osvita / Pedahohika). Robotu vykonano v Natsionalnomu aviatsiinomu universyteti, Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. – Natsionalnyi aviatsiinyi universytet, Kyiv, 2018.
5. Manokhina I. V. Problema profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv sotsialno-pedahohichnoi sfery v naukovii literaturi. Visnyk Dnipropetrovsk. un-tu im. Alfreda Nobelia. Seriia: Pedahohika i psykholohiia. Pedahohichni nauky. Dnipropetrovsk, 2015. № 1 (9). S. 128–134.
6. Mukan N. V., Hrohodza I. Yu. Profesiinyi rozvytok pedahohiv: teoretychni ta metodolohichni aspekty. Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii. 2013. № 5. S. 18–27.
7. Nenko, Yu. P. Pidhotovka fakhivtsia yak predmet psykholoho-pedahohichnoho analizu. Profesiina osvita: problemy i perspektyvy 12 (2017): 41-45.
8. Pedahohichni slovnyk / Za red. M. D. Yarmachenka. – K. : Ped. Dumka, 2001. – 514 s.
9. Profesiina osvita: navchalnyi posibnyk / uklad. S. U. Honcharenko ta in.; za red. N. H. Nychkalo. Kyiv: Vyshcha shkola, 2000. 149 s.
10. Sozoniuk O.S. Orhanizatsiia samostiinoi roboty u maibutnix fakhivtsiv sfery obsluhovuvannia v protsesi proiektuvannia lohistychnykh system. - Kvalifikatsiina naukova pratsia na pravakh rukopysu. Dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata pedahohichnykh nauk (doktora filosofii) za spetsialnistiu 015 «Profesiina osvita» (Sfera obsluhovuvannia). – Kryvorizkyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet, Kryvyi Rih, 2023.
11. Sotsioloho-pedahohichni slovnyk/ Za red. V. Radula. – K.: «EksOb», 2004. – 304 s.
12. Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk. – 2-he vyd., dopovn. y vypravl. – Rivne : Volyn. oberehy, 2011. – 519 s.

Abstract

PAVLIUK Oksana, OPANASIUK Oleksandr, LYKHOGOD Oleksandr

ANALYSIS OF APPROACHES TO DEFINING THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE LOGISTICS SPECIALISTS

The article is devoted to the analysis of approaches to the definition of 'training', which is defined as an activity, a stock of knowledge and readiness. The article also analyses the interpretation of 'professional training' by different

scholars. In various scientific sources, vocational training is seen as a multidimensional phenomenon that combines the processes of learning, readiness and development of key competencies necessary for performing professional tasks. This paper explores the interpretation of the concept of 'vocational training' in pedagogical, psychological, sociological, economic, technological and cultural aspects. In our scientific research, we analysed modern approaches to the formation of professional readiness of logisticians, in particular, the definition of communication, socio-cultural, professional, managerial, technological, creative and ethical competences. The approaches to the interpretation of the professional training of future logistics specialists, in particular its definition in the context of the formation of competencies necessary for the performance of logistics functions, are analysed. The key components of professional training, such as the formation of specialised knowledge, practical skills, socio-cultural and technological competencies, as well as professional responsibility, are identified. The results of the study indicate the need to integrate interdisciplinary approaches to professional training, which will ensure high-quality training of specialists for modern challenges in the field of logistics.

Keywords: training, professional training, logistics, competences.

Стаття надійшла до редакції 18.07.2024 р.